

Daniela ȚUCHEL

Englezoaice în ofensivă: spațiu public în ramă de comedie

Universitatea „Dunărea de Jos”, Galați, ROMÂNIA
tucheldaniela@yahoo.com

Introducere

Punctul de plecare al articolului de față este o pagină de roman semnat Iris Murdoch – personalitate în principal reținută de critica actuală drept o prezență victoriană într-o post-modernitate conservatoare. Se propune o analiză a interacțiunii pragmatice și schemelor discursive dintr-un pasaj menit să faciliteze argumentarea unei anume organizări a spațiului românesc. Pagina murdochiană de notorietate a întâlnirii co-acționarelor unei reviste feministe se poate decoda ca o variantă de devenire a femeii în spațiul public. Alternativ, poate fi o parodiare a ideii filosofice de *libertate ca preluare în proiect* (Liceanu 1997: 133), cu picanterii tipic englezești și cu priceperi, exagerate la modul ilar, de gestionare a relațiilor umane prinse într-o rețea necesară funcționării lor. Mai precis, este vorba de un fragment – la rândul lui fragmentat pentru analiză în zece secvențe – din romanul *The Flight from the Enchanter* (mai jos, FFTE) / *Fuga de vrăjitor*, publicat de Murdoch în 1956.

Cu atenția dirijată spre cultura dominată de rasa albă, perspectiva masculină și extracția socială de mic-burghez, Iris Murdoch execută un balans grațios între aranjamentele solide, pragmatice de realism și jocul descătușat, fantezist al romanțului.

Scena care urmează să fie analizată se poate prefața astfel: co-acționarele revistei *Artemis* se întâlnesc în ședință pentru a decide soarta publicației lor. Datele de exterior ale scenei din FFTE (Murdoch 1979: 185-190), adică reperele cognitiv-deictice, sunt consemnate riguros de Murdoch: momentul zilei (ora zece și un sfert), locul întrunirii (hotelul West End), participanții în ordinea sosirii. Apare mai întâi Hunter, cel care redactează o dare de seamă anuală și anunță totodată starea financiară a revistei, de astă dată fiind pregătit s-o scoată la vânzare; apoi sosește Calvin, amator să cumpere; urmează Rosa, a cărei fotografie e obiect de șantaj pentru Calvin în această negociere. Toți manifestă stînjeneală și își ocupă locul în tăcere în sala de întruniri. Nu trece mult și, cu vuiet mare, grupul de treizeci de cucoane (*ladies*), co-acționarele, pun stăpînire asupra sălii și se declară susținătoarele fie ale doamnei Carrington-Morris, fie ale celei de-a doua lidere de opinie, doamna Wingfield. În stadiul de anonimă feminin colectiv, romanciera scoate în prim plan cîte un scurt *solo* de prezențe reperabile prin accesorii: doamna cu borul mare la pălărie, doamna cu voal pe cap, doamna cu proteza auditivă, doamna cu mantilă, doamna căruntă pieptănată cu breton.

Spațiul din roman – cu ambianța corespunzătoare – permite, în pasajul analizat, configurații interesante și reamenajări spectaculoase, iar impactul este complex orientat și spre participante, și către cititor. Relațiile stabilite între feministe sunt colorate hedonist și pecuniar de obiecte-obstacol și obiecte-instrument în calea comunicării lor; pe de altă parte, în plan spiritual, apar satisfacții și afiliieri simbolice, chiar dacă sunt consecința unor manipulări stridente. Se constată că nu

finețea unui caracter sau al unui episod din intrigă generează hazul, ci situația grosieră, de exagerare. Concluzia va fi că feministele se contaminatează într-o afirmare a unei identități publice, pe măsura „sărăcirii” spațiului privat de notele personale afirmate la începutul și pe parcursul scenei analizate.

Piramida finală de capete consemnează la modul comic dizolvarea aspectelor divergente sau incompatibile într-un monolit bine conturat spațial. Urmind firul analizei spațiului public în care se oficializează comportamente private, se evidențiază posibilitățile de operare a gândirii creatoare cu *imagea* și a limbajului literar cu *acte* pragmatice de discurs.

Înainte de a-i analiza pe actorii negociatori în plin exercițiu de competențe de tot felul, precizăm vechimea termenului de *negociere*: el datează din timpurile Romei antice (Deac 2002: 5) când cei bogați, liberi – dar nu și nobili – se ocupau de activități *ne-practicate* de patricieni. Acestora li se cădea să cunoască numai *otium*, desfătarea. *Nec-otium* (cu alte cuvinte, negoțul) împăca, la modul subtil ambivalent, distracția și munca. Se dobîndea ceva, fără efort marcant, dar cu satisfacții într-o funcție publică sau o afacere privată. Toate nuanțele rămîn valabile pentru vremurile moderne. Astăzi chiar se invocă termenul *negociere* ca o „modă” în analiză de cîte ori apare o situație de comunicare.

Această clarificare cultural-lingvistică, la care adăugăm o idee liceană, pot juca rol de prolog la analiza negocierii din FFTE: „Fiecare dintre noi este într-un fel anume: fie prevăzător, fie spontan, fie calculat, fie violent, fie răbdător. Succesul fiecăruia depinde, așa stînd lucrurile, de nimereala momentană dintre exigența situației obiective și calitatea pe care o posedăm, iar insuccesul de nepotrivirea dintre situație și fire” (Liiceanu 2006: 52).

Co-acțiunile revistei *Artemis* se întîlnesc în ședință și performează într-o scenă de un comic savuros (*outrageously funny*, după formula de pe coperta ediției din 1979 a romanului), cu tentă de farsă și cu deznodămînt pe care îl anticipăm spunînd că „nimereala” mai sus pomenită se va solda cu o negociere de succes.

1. (Pre-)Secvența acomodărilor cu anturajul

Este de reținut, deocamdată, că demarăm în analiză de la două certitudini, și anume: există o formulă organizatoric-instituțională (acțiunile la revistă) care preexistă momentului și trebuie respectată în litera regulamentelor ei; în al doilea rînd, se știe că sensul întîlnirii e negocierea vînzării revistei, o negociere directă, fără intermediari, multilaterală, dialogată și împletind două tipuri de mize, o miză economică și o miză ideologică. Felul în care se avansează în interacțiune ne inspiră zece secvențe pe care să facem adnotări. Versiunea românească ne aparține.

Așa cum un roman a fost întotdeauna ambivalent prin combinația de ficțional și referențial, dialogul dintre personaje de mai jos este combinat sau, mai exact, îmbinat din porțiuni convenționale decodabile prin prisma teoriei pragmatice a actelor de vorbire și pasaje conversaționale „naturale” așa cum oricine se descurcă în interacțiune cotidiană cu semenii.

- Ai putea să-mi explici cine este acest tînăr domn? întrebă doamna cu pălărie mare, sosită prima și care acum se întorcea către cineva pe scaunul din spate.
- Evident e fratele domnișoarei Keepe.
- Da, dar cine-i domnișoara Keepe?
- Domnișoara Keepe e tocmai domnișoara de aici.
- Da, dragă, dar ea, cine-i ea?
- E fata lui Maggie Richardson.

– A, fata lui Maggie Richardson, desigur! Băiatul nu prea seamănă cu Maggie, nu?

O pre-secvență de acomodare a primelor sosite cu ceilalți din sală conține, firesc, identificări o dată cu obținerea de informații și pentru planul ascuns a ceea ce nu se vede, și anume: grupul tineretului – Rosa, Hunter, Calvin – nu se instituie în opoziție inexpugnabilă atita timp cât fratele și sora sunt descendenții uneia de-a lor. Pe acest fapt se va putea clădi și acțiunea de salvare neașteptat de rapidă a revistei, pe faptul că nu se poate forța în aceste împrejurări o diviziune rigidă *insiders* versus *outsiders*. Poate doar Calvin, singur, cu intenția lui de a cumpăra, să se înfrunte cu restul lumii, dar o face fără convingere, retrăgându-se rîzînd, la îndemnul prietenului, în secvența ultimă. De altfel, trebuie remarcat că și numele sunt funcționale: *Keefe* o indică pe domnișoară ca aliată în păstrarea revistei (ea și face ceva în acest sens, notează pe o listă sponsorii în secvența finală); *Hunter*, alăturat titlului *Artemis*, formează mai curînd tabloul vînătorii ca pasiune comună celor două sexe; iar *Calvin* ne previne că cineva vrea „reformă”. Revenind la personajul cu pălărie, el este emblematic pentru ignorantul sau nepregătitul care are „baftă” și dă savoare comică rezolvării. Același personaj se va plînge în secvența 3, *Why weren't we told of this before*, cînd de fapt înștiințările se făcuseră.

Pe de altă parte, modul lent în care se produce „iluminarea” primei vorbitoare conduce spre insatisfacție, iritare și menținerea tirului interogațiilor. Spațiul se lasă greu cucerit, căci deicticul *aici* nu atrage după sine și evidența informațională. Ceva poate să stea sub ochi și să nu „vorbească de la sine” – cam aceasta ar fi morala secvenței.

2. Debutul întrunirii: prezidare bicefală

- Vă rugăm, liniște, se auzi doamna Carrington-Morris.
- Hai, începeți odată! zise doamna Wingfield.
- Ascultați, zise doamna cu mantila, înțeleg eu bine că se propune *Artemis* spre vînzare ?
- Asta se propune, zise Hunter.
- Nu cred că putem îngădui așa ceva, știți, zise femeia cu breton cărunt care avea aerul că se crede singura persoană de față care pricepea cu adevărat ce se petrece.

Modul imperativ în care cele două doamne deschid ședința semnalează două aspecte: arondarea puterii prin discurs (și se va menține autoritatea bicefală pînă la sfîrșitul reuniunii) și, totodată, situația competitivă în care ele singure se instalează. Concomitent, există o formulă a puterii prin discurs pe care o utilizează pe teritoriul său scriitoarea, atunci cînd le diferențiază pe cele două din mulțime mai mult decît prin numirea accesoriilor unicate (tip mantilă, etc.) și anume constanța referirii la cele două prin patronim. O dată cu afirmația *I don't think we can allow that* se aprinde scînteia luptei feministe. Debutul, prin chemarea la ordine și disciplină din partea organizatoarelor și continuarea, cu dezordine și improvizație, arată cît de paradoxal contradictorie e ființa umană, mai mult sau mai puțin adeptă a feminismului.

Morala acestei secvențe ar putea fi: *unde-s doi, puterea scade*. Prin intervențiile lor de intenție similară, liderele de grup și-au luat în primire cîte o jumătate de teritoriu, dar l-au pierdut în totalitate, căci alte două „din mulțime” rostesc esența: tematica întîlnirii și atitudinea de adoptat.

3. Trimiterea la colț

- E o chestie de necesitate financiară, spuse Hunter. Poate mă lăsați să explic.
 - Au nevoie de bani lichizi, exclamă doamna Wingfield.
 - De ce nu ni s-a spus dinainte? întrebă doamna cu pălăria mare.
 - Doamnă, zise Hunter, ați primit înștiințare despre această ședință în fiecare an. Nu e vina mea că niciuna dintre dumneavoastră nu s-a deranjat vreodată să vină.
- Observă cu ușurare că sentimentul lui că este încolțit îi transforma frica în furie.

Universul nepalpabil al rolurilor și relațiilor sociale, plus cel al zvonurilor și propunerilor, este deodată populat și cu ceva material: banul. Ce a fost deja (*a notice of this meeting* și celelalte) devine un prezent de certitudine și concretețe (*They need cash!*) și prefigurează și un viitor al posibilităților, chiar și pentru bărbați: Hunter, în urma introspecției, știe că e mai constructiv să resimtă furie (*anger*) decât frică (*fear*), în fața feminității dezlănțuite. Prestigiul lui masculin fusese afectat din motive de el știute, din moment ce, lingvistic, utilizează formule redresive (*Perhaps, I can...*) care agravează pierderea de statut. De „furie” nici atât nu poate fi vorba, când în secvența ce urmează el gesticulează *hopelessly* în fața obtuzității cu care feministele reacționează la ideea de bărbat. El ce fusese atunci ca administrator al revistei?

Ceea ce remarcăm cu privire la spațiul tot mai frapant ocupat de autorități feminine diverse este că devine neîncăpător pentru bărbat. El este „încolțit”, dar „colțul” în care este înghesuit – constată el cu detașare – va genera niște avantaje, îi va da tăria rezistenței.

4. Spațiul logicii strîmbe

O doamnă cu voal care nu vorbise pînă atunci se aplecă în față și hurui precum o pendulă înainte să rostească ceva.

- Mmm, să înțeleg că afirmați că se propune *Artemis* spre vânzare - *unui bărbat* ?

Hunter făcu un gest de deznădejde.

- Se fac doi ani de cînd administrez revista și, la urma urmelor, sunt bărbat!

Această declarație sfruntată fu urmată de înțepeneală și tăcere.

- Totul e foarte derutant, zise doamna cu aparat auditiv.

– Nu vă supărați, zise femeia cu breton, părerea mea este că nu e derutant deloc. Potențialul cumpărător e cineva care, ca să o spunem mai blînd, nu e susținător al emancipării femeii. A consimți la această vânzare ar însemna să consimțim la schimbarea radicală a caracterului revistei.

- De fapt, zise Hunter, caracterul revistei deja s-a schimbat. De cînd s-a-nfăptuit emanciparea femeii ...

- *Cum?* zise doamna cu mantilă. Se auzi un murmur colectiv.

– Tinărul acesta are impresia că femeile s-au emancipat! zise careva din spate. Se înalță un crescendo de voci.

- Mărturisesc că asta e foarte șocant pentru mine! zise femeia cu breton. Păi cum, faptul în sine că expresia ‘emanciparea femeii’ încă mai are înțeles pentru noi dovedește că ea încă nu s-a înfăptuit.

Calvin, care stătuse întors cu îndrăzneală să studieze pe fiecare orator în parte, zise deodată:

- V-ați declara de acord, doamnă, că expresia ‘emanciparea șerbilor’ mai are sens și că asta dovedește că șerbii nu sunt încă emancipați?

Se lasă tăcere din cauza stînjeneii.

Aceasta este secvența-cheie pentru dezbateră feminisă. De care Iris Murdoch își rîde în felul ei caracteristic, lăsîndu-l pe Calvin cu invocarea unui contra-exemplu pentru falacia femeii cu breton. Tăcerea și stînjeneala atît preced cît și sîced întretăierii de replici majore, cînd logica masculină spulberă iluziile unor „ne-emancipate”. Absența informației le-a anulat controlul asupra situației revistei (pe care, culmea ironiei, l-a deținut tot timpul un bărbat!), le-a facilitat iluzionarea, iar în momentul narativ din secvența 4 li se disipează și puterea prin discurs. Este totuși secvența în care încep manifestări fonice ca preludiu al escaladării violențelor și în alte forme tipic feminine mai tîrziu. În împărțirea spontană între *ladies* a oportunităților de atac feminisă, pasajul de deasupra e dominat cu dublă replică mult amplificată de cea la care se face referință numai cu vocabula „femeie”, *woman* (*the woman with the fringe*).

5. Spațiul insultei ...

- Ȃsta cine-i? întrebă doamna cu aparat auditiv, e domnul Fox?
- Nu, nu, făcu Hunter șocat.
- Calvin o ținea dur pe femeia cu breton, și ea, roșie la față, nu era în largul ei.
- Asta **sună** altfel, rosti ea încăpățînată.
- Ce sună altfel? zise Calvin.
- E-așa deștept c-o să-l omoare deșteptăciunea! zise doamna Wingfield.
- Aici parcă-i la nebuni, zise doamna cu aparatul auditiv.

Secvența 5 vine în continuare cu aprecieri raportate la sensul reprezentărilor prin limbaj și, cu verdictul ultim (*This is like being in a madhouse*), subliniază mecanismul de formare a nonsensului: reprezentarea al cărei înțeles rămîne inaccesibil e mai puțin determinată în filosofia limbajului chiar decît o minciună (cum indirect o demonstrează Calvin cu *serfs are not yet emancipated*) și se transformă în nonsens. Rolul secvențial dominant cantitativ (două replici) e interpretat acum de (iarăși ironizare!) persoana cu handicap acustic, care oricum trebuie că aude „balamucul” foarte clar.

6. ... dar și spațiul convivialității

- Cred că ar trebui să avem o propunere la care să ne dăm votul, zise doamna cu pălăria mare.
- Mmm – propun să ne-nterupem pentru ceva răcoritor, zise doamna cu voal.
- Ce idee veselă! zise doamna Wingfield. Să ia cineva clopoțelul să sune.
- De fapt, mi-am permis libertatea, zise doamna Carrington-Morris, să fac o comandă de ceai și prăjiturile cînd am sosit.
- Uite clopoțelul. Să sun? întrebă doamna în mantilă de pe un scaun în preajma șemineului.
- Da, dragă, fă-o, zise doamna cu aparat auditiv. Tuturor ne-ar prinde bine o ceașcă de ceai.
- Se auzi o bătaie în ușă și intră un chelner. Întrebă:
- E aici doamna care a comandat opt sticle de șampanie?
- Exact, adu-le încoace! exclamă doamna Wingfield.
- Nu, zău! spuse doamna Carrington-Morris.

Se declanșase o vînzoleală generală. Hunter se străduia să-l facă atent pe Calvin, dar Calvin își ascunsese fața în mâini. Rosa se lăsase pe speteaza scaunului cu priviri oarecum rătăcite. Un chelner aduse șampania, urmat de un alt chelner cu o tavă mare cu cești pentru ceai.

— Da' paharele unde sunt, zăpăcitule? zise doamna Wingfield. Ori se presupune că bem din cești?

Aceasta este secvența rivalității fățișe „ceai-șampanie” traductibile ca tradiție-emancipare modernă. Tot aici iese la iveală premeditarea unora, faptul că întîmplările mai sunt și planificate. Iar „planul” urmează să se priceapă încetul cu încetul în secvențele ulterioare și să devină analizabil în componentele știute de analiști, adică decompozabil în obiective (*goals and outcomes*), modele de acțiune (*designs*), proceduri (*procedures*) și operațiuni (*operations*). Vom relua analiza în finalul ședinței coacționarelor. Deocamdată atmosfera e mult mai animată (*a general flutter*), doamnele sunt în vervă fie datorită unui ceai cuminte, fie de la extravaganta șampanie, iar ideea unei propuneri de supus la vot este încă o dată aminată, probabil în mod deliberat – încă nu exista terenul pregătit, conform scopurilor „creierului” acțiunii.

7. Cucerirea spațiului de către obiecte

— Trebuie s-o spun, a zis femeia cu breton, care-și regăsise cumpătul în confuzia generală, că eu cred că nu s-a procedat cu tact, Camilla. Cum să fi uitat tu că unele din noi suntem membre în Liga Temperanței?

— Și de ce să nu fi uitat? se răsti doamna Wingfield. Am uitat mai totul, chiar lucruri importante. De ce m-aș fi deranjat să imprim prejudecățile **tale** în memoria mea? Scoate dopul la sticle, chelner!

— Păi n-aș zice nu la o cupă de șampanie! zise doamna cu mantilă.

Sosiră pahare, urmate de două ceainice pîntecoase și farfurii cu prăjiturile. S-a produs o buluceală, în cursul căreia doamna Wingfield se luptă să avanseze spre masă și se instalează acolo cu sticlele și paharele. Ceainicele treceau pe deasupra capetelor spre doamna Carrington-Morris și una sau două pălării fură stropite pe parcurs cu ceai opărit.

— Încă mai cred zise doamna cu pălăria mare că ar trebui să supunem o propunere la vot.

Un dop de la o șampanie făcu poc.

— Eu una cred că trebuie să merg acasă, zise doamna cu aparat auditiv către vecina ei. Sunt convinsă că lucrurile or să devină neplăcute. Nu pricep nimic din această întrunire.

În clipa aceea un gest brutal al doamnei Wingfield deconectă firul receptorului ei și își făcu efectul de a o izola de la lucrările ședinței.

— Cred că toată afacerea a fost cam prost condusă, zise doamna Carrington-Morris. — Nu pot s-o blamez pe domnișoara Keepe. Consider că –

— Mmm – toamnă niște ceai, dragă Ada, zise doamna cu voal.

Secvența 7 dezvoltă direcțiile inițiate deja: băuturile cuceresc terenul, „temperanța” se golește de sens, votul este încă inoportun. De vorbit, se vorbește în continuare foarte mult, încît ai crede că voga stare de *intoxication* li se va trage de aici mai mult decît din băutură. Interesantă este amplificarea în sens invers a protocolului exprimării menajante (*hedges* în pragmatica conversației), semn că se adîncește în fapt un dezacord între participante, și busculada (*scrimmage*) este tot mai comică. Demnitatea ce, cu strădanie, vrea să rămînă intactă în vorbe se năruie treptat în evenimente din lumea fizică, de la opărire și pocnetul destupării sticlelor la smulgerea contactelor electrice. Se parcurge de fapt și drumul de la dezorientare la euforie, cum se clarifică în secvența următoare.

8. Un nou spațiu din cel vechi

– Perfect, dacă vreți vot, o s-avem vot, strigă doamna Wingfield.

Lumea își părăsea locurile grupându-se ciorchine la ceainice sau la sticlele de șampanie. Pahare și cești treceau din mână-n mână.

– Am făcut comanda aceasta, continuă doamna Wingfield, pentru a sărbători eliberarea dragei noastre publicații dintr-un iminent destin tragic. Înainte de a merge mai departe, am să toastez cu voi. Pentru Artemis!

Ca un singur om, asistența se ridică ținând la înălțime cești și pahare.

– Pentru Artemis!

Doar Calvin rămase-n scaun. Hunter, nereușind pînă atunci să ajungă la vreuna din băuturi, rămase neajutorat în picioare.

Ceea ce era temporar dizarmonic s-a coagulat în jurul comediei ceștilor și paharelor. Tragedia era iminentă dar nu mai există. Din ce, nu se știe, dar parcă nu contează, curajul înfruntării destinului este evident. Murdoch satirizează ideea englezească de „moderație în toate” (*moderation in all things*) cum declară textual în programul ei *Temperance League* verificabilă istoric ca fiind fondată în Țara Galilor în 1903 și care mai spunea că, pentru a fi ales, un novice jura să rămînă „sobru” (*sober*) nici mai mult nici mai puțin – dar nu mai puțin – de douăzeci și patru de ore într-un an, fapt pentru constatarea căruia aducea și doi martori. Așa că doamnele acționare pot fi ele mai aprinse la față, dar rămîn *ladies* și totodată, cultural, în compania selectă de femei citate în secvența 10 de mai jos.

9. Spațiul solidarizării acționarelor

– Totu-i perfect, zise doamna cu mantilă după ce sorbi tot din pahar, dar ce se presupune că hotărîm?

– Urmează ca noi să vindem iubitul nostru jurnal acestui magnat al presei – da sau nu?

Doamna Wingfield se balansa pe picioare. Rosa încerca s-o convingă să se așeze.

– Nu! zise asistența, cu variații de intensitate.

Doamna Wingfield luă loc.

– Așadar, exclamă ea, știți ce aveți de făcut. Domnișoară Keepe, deschide lista donatorilor. Mă poți nota acum cu cinci sute de lire. Primești restul mai târziu. Ce zici, Ada?

Doamna Wingfield se uită strîmb la doamna Carrington-Morris aflată de cealaltă parte a încăperii.

– Bine-nțeles, zise aceasta din urmă cu demnitate. N-o pot lăsa pe Camilla să mi-o ia înainte. Notează-mă cu alte cinci sute de lire, domnișoară Keepe.

Rosa scosese creion și hîrtie și se așezase și ea la masă. Cu strigăte de entuziasm, celelalte femei formară curînd cercul în jurul ei. Lista se lungea.

De abia acum sunt personajele feminine, toate, „adunate” și angajate la unison, fie că mai devreme au tăcut sau au vociferat, s-au abținut ori și-au exprimat părerile, au aprobat ori au condamnat, au nerv sau sunt supuse; acum le solidarizează *Artemis* în jurul Rosei, chiar și ea evoluînd la rangul de persoană angajată activ de la statutul de observator în trio cu cei doi tineri, Hunter și Calvin. Acum femeile își cumpără încă odată ce aveau, dar pot duce mai departe acțiunile feministe în plan cultural-tipografic.

10. Reconfigurare spațială pentru final apoteotic

Hunter își adună foile raportului și se pregătește să plece. Făcând un gest către Calvin să-l însoțească. Niciodată nu se simțise atât de apropiat de el. Când se răsuci, fu surprins să descopere pe chipul lui Calvin o expresie de amuzament și încântare. Calvin dădu ochii peste cap și-și zvirlă brațele în ceruri.

— S-o ștergem, zise Hunter, înainte să ne facă bucăți-bucățele!

Calvin se ridică. Se cutremura de ris.

— Înainte ca președintele și misteriosul său prieten să se furișeze afară, zise femeia cu bretonul, mi-ar face plăcere să propun un vot de blam împotriva celor ce poartă răspunderea de a aduce băuturi alcoolice la o ședință de felul acesteia.

Urmă și mai mult vuiet. Hunter și Calvin se îndreptaseră spre ușă.

— Amazoanele erau abstinente? doamna Wingfield tot striga. Dar Mme de Staël? Dar Sappho?

Tabloul ultim văzut de Hunter era o piramidă de fețe aprinse, cu pălării strimbe și guri căscate, în mijloc fiind Rosa care încă nota nume și adrese. Obrajii ei erau aprinși iar pieptănătura începea să i se lase.

În acest univers de vitejie isterică feminină și feministă, bărbații în rolurile Hunter (să fi vînat el ceva, dar ce?) și Calvin (să fi vrut să reformeze, n-are obiectul reformei, neatingînd stadiul de proprietar al revistei *Artemis*) se retrag discret, amuzați. De fapt s-a încheiat un același adevărat rol pentru amîndoi – de *observer*. Faptul că cel dintîi e observatorul de drept este nerelevant că nu e figură cunoscută pentru parte din participante, iar faptul că cel de-al doilea e observatorul-surpriză nu ajută decît la o mai pronunțată detașare din partea lui, implicînd o mai mare autonomie ce-i dă voie să și contraargumenteze la un moment dat. Hunter e prea speriat să savureze comicul situațional, dar Calvin o face și poate îl va contamina pe aliatul său *ad hoc* în fața impetuoșității celor cu fondurile și stimulentele ocazionale ce le-au scos din abstenență. Este stimulatorie chiar și compania cultural-mitologic-legendară în care se văd proiectate cele cu imoderație contemporană: *Amazoanele*, care au strălucit în rol de războinice, răsturnînd imaginea femeii pasive și dependente de bărbat; *Madame de Staël*, care a avut o mamă, Suzanne Necker, ce a găsit de cuviință, pare-se, să afirme despre bărbat că trebuie să știe să sfideze opinia publică, iar despre femeie că trebuie să se supună opiniei publice, la care fiica a ales să demonstreze ce înseamnă o minte feminină independentă; *Sappho*, cu ambiguitățile personalității ei și pe care le-a plăcut englezilor victorienii s-o prezinte, se pare, deviind de la adevărul istoric, ca un fel de profesoară pentru tinerele fete de condiție bună. Descendentele lor cu ce au rămas să „combată”? Cu un breton, o mantilă, o voce mai hîrîită, dar o mare dispoziție de a se sacrifica. La modul comic.

Concluzii

Am asistat în pasajul murdochian analizat la „planul *Artemis*”, un plan reușit prin interacțiune negociată ce are pînă la urmă un singur autor sau inițiator, Camilla Wingfield, și care s-ar putea succint prezenta în componente sub formă de tabel:

DATE COGNITIVE VARIABLE	COMPONENTELE INERENTE PLANULUI WINGFIELD	ACTIUNI PROGRAMATE DAR ȘI IMPROVIZATE		
		HUNTER & ROSA	CALVIN	ACȚIONARELE
Cultură	Obiectiv major (goal)	continuarea editării revistei	cumpărarea revistei	păstrarea drepturilor de proprietate
Viață socială	Obiectiv secundar (design)	convocarea unei ședințe	șantaj cu o fotografie compromițătoare	preparative de socializare (tratații)
Situatii trăite	Procedură (procedure)	prezentarea raportului anual	participarea la ședință	audierea raportului
	Operațiuni (modifications of original plans)	întocmirea unei liste de donații	retragerea din ședință și din demersurile de cumpărare	oferte de finanțare pentru salvarea publicației

Pentru o analiză de tip comunicativ-funcțional, se pot generaliza câteva constatări pe întregul pasaj din roman. Mai întâi, este notabil aportul în original al unor verbe modale englezești (*must, can, cannot, should, shouldn't, wouldn't*) care efectuează modalizarea (Bidu-Vrânceanu 2005: 321) celor mai semnificative activități ale coacționarelor, și anume: gândirea, înțelegerea, uitarea, rememorarea, blamarea, spunerea și propunerea. Apar astfel modalități epistemice (ce se știe și se crede) și deontice (cu componenta pragmatică a *tactului* cu care se ripostează la o presiune socială). Apoi, se remarcă activarea unor *scheme* mentale ca dezvoltări ale gramaticii textului (Bidu-Vrânceanu 2005: 246), în speță schema prezentării participanților (secvența 1), schema desfășurării (cu derapaje, în cazul de față) a unei ședințe de lucru în afaceri (secvențele 2-4 și 10), schema autopropulsării ca lider de opinie (secvențele 6-9 dau câștig de cauză, alternativ, doamnei Wingfield și doamnei Carrington-Morris), schema manipulării prin diversiunea gratificării simțurilor (secvențele 6-8), schema exemplului personal (secvența 9), schema plasării unui blam (secvențele 7 și 10).

Fragmentul exploatează relațiile de metonimie dintre o gamă largă de *indici*, în legătură cu care comunicarea se colorează și se individualizează. Ni se pare important să subliniem că nici un participant nu utilizează indici *falși*; ei sunt toți indivizi „naturali”, deși înzestrați cu gândire strategică, dar își lasă emoțiile și personalitatea deciptate ușor. Deciptarea e făcută la modul inteligent-condensat de către prozatoare pentru cititorul căruia îi livrează umorul de situație la nivel de consum imediat.

Luând scena în ansamblu, observăm că s-au creat două identități colective pe același spațiu; cele două sunt obligate de interesul comun să se unifice prin afiliere simbolică sau concretă la anumite valori. Actele de limbaj ca interacțiuni *biunivoce* sparg continuu comunicarea cu colectivul, pentru că sudarea viziunilor se petrece greoi. Interlocutorii oscilează între comunicarea standardizată (cu ritualuri de deschidere-închidere, saluturi, preparative înaintea emiterii mesajului) și comunicarea neconstrânsă, în funcție de situația concretă. Doamnele pot fi și în salonul particular de vizite a uneia dintre ele, pentru că nu sunt afectate de șablonizarea comunicării publice. Nici nu par, de altfel, înclinate spre o comunicare mai amplă care ar putea fi luată drept mostră de adresă publică. Dau impresia că mai mult se tatonează ori spionează reciproc decât să împărtășească o viziune și să

demonstreze, în consecință, capacitate de empatie, de susținere ori de abordare pozitivă a celuilalt.

Ideea prevalentă de haos colectiv este dată de absența unei structurări în raport cu formele de comunicare în grup lărgit și totodată de menținerea distanței ostile dintre doamnele emancipate și trioul care include și prezențe masculine. Retroacțiunea comunicării este săracă; se limitează, de fapt, la forme de rumoare, tăcere sau răspuns verbal minimal.

Adevărul din viață irupe și dramatizează scena negocierilor, dar perspectiva romanescă asupra situației devine infinit mai interesantă prin umorul cu care Murdoch își scrie paginile. Scriitoarea e cunoscută pentru lejeritatea și simpatia cu care compune cazul personajului „îmbrobodit”; iar pentru situație, în ansamblul și în deznodământul ei, nota de ilaritate crește odată cu un grad de “understanding between the beguiler and the beguiled”, afirmă Walter Nash, iar noi o vom numi *concordia între păcălici și păcălit*. Pe de altă parte, felul în care femeile rămân solidare între ele, cam ciufulite dar fericite, iar bărbații se retrag, și ei solidari și înveseliți, poate da de gândit cu privire la un aspect comic al ambițiilor feministe. Feministele își doresc o vizibilitate justițiară, dar s-ar putea, atingându-și unele ținte, să ajungă la invizibilitate prin egalitate cu ceilalți, bărbații, și nedistingere față de ceilalți, oameni și ei. De ce este Murdoch o bună scriitoare de comedie? Probabil pentru că vede defecte, dar nu le comentează cu aer dezabuzat.

Referințe

- BIDU-VRÂNCEANU, A., C. CĂLĂRAȘU, L. IONESCU-RUXĂNDOIU, M. MANCAȘ, G. PANĂ
DINDELEGAN 2000/2005. *Dicționar de științe ale limbii*. București: Nemira.
- DEAC, I. 2002. *Introducere în teoria negocierii*. București: Paideia.
- LIICEANU, G. 1997. *Despre limită*. București: Humanitas.
- LIICEANU, G. 2006. *Despre minciună*. București: Humanitas.
- MURDOCH, I. 1979. *The Flight from the Enchanter* (FFTE). London: Chatto & Windus.